

در شماره ۳۱ مجله، گزارشی از دفتر نشر میراث مکتوب، وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، نشر یافت. پس از آن در شماره ۳۲، فهرستی از کتابهای در حال پژوهش و نشر آن مرکز را گزارش کردیم که اینک بسیاری از آنها منتشر شده است. اکنون شماری دیگر از آثار را که آن دفتر در حال نشر یا در دست تحقیق دارد، می آوریم. امیدواریم که دیگر مراکز پژوهشی نیز آثار در دست ترجمه، تحقیق و طرحهای پژوهشی در حال انجام را از این طریق گزارش کنند تا اندکی از دوباره کاریها و تباه شدن نیروها و امکانات جلوگیری شود.

آینه پژوهش

۱- آثار الباقیه بیرونی (عربی)، ابوریحان بیرونی (ق ۵)، تصحیح دکتر پرویز اذکائی.

بیرونی این کتاب را در سال ۳۹۰ ق به نام شمس الدین قابوس بن وشمگیر تألیف کرده است. موضوع اصلی کتاب عبارت است از گاه شماری و گاه شناسی ملت‌های باستانی که ضمن آن، نکات پراچ بسیاری درباره مسائل نجومی، جشنها و اعیاد اقوام گوناگون، مراسم فرقه ای مذهبی، گزارشی راجع به مدعیان نبوت و مطالبی بدیع در تاریخ ملوک بابل، کلد، مصر، ایران، روم و یونان می باشد. این اثر با توجه به اضافات زاخائو بر ترجمه انگلیسی آثار الباقیه در حال تصحیح است.

۲- احیای حکمت (فارسی)، هلیقلی بن قراچغای خان (ق ۱۱)، تصحیح فاطمه فنا.

این اثر شامل دو جزء است. جزء نخست در باب الهیات و جزء دوم آن درباره طبیعیات است. هر دو جلد در حال لیتوگرافی است.

۳- الاربعون فی شرح الاحادیث المشکله (عربی)، محمد بن محمد مفید (قاضی سعید قمی) (ق ۱۲)، تصحیح دکتر نجفقلی حبیبی.

این کتاب اولین اثر مؤلف در زمینه شرح احادیث مشکل و مشتمل بر بیست و سه حدیث است که بعد از شرح توحید از مهمترین آثار مصنف به شمار می آید. از این اثر نسخه کاملی در

دست نیست و بیشتر احادیث موجود، حول محور مسائل اصولی، از قبیل توحید، نبوت، ولایت و ملکوت اعلی است و چند حدیث نیز درباره طبیعت در آن ملاحظه می شود. این کتاب از روی نسخه های گوناگونی تصحیح شده و کوشش مصحح بر آن بوده که احادیثی را که از نسخه چاپ سنگی افتاده، باز یابد و اکنون در حال حروفچینی است.

۴- برهان المله (فارسی)، ملا علی نوری (ق ۱۳)، تصحیح حامد ناجی اصفهانی.

مؤلف این اثر را در رد فصل سوم کتاب میزان الحق هانری مارتین مسیحی، که کوشیده است بر اصول اسلام خدشه وارد کند، نگاشته است. این اثر اکنون در مرحله استنساخ است.

۵- ترتیب السعادات و منازل العلوم و چند رساله دیگر (عربی)، ابوعلی مسکویه رازی (ق ۵)، تصحیح دکتر ابوالقاسم امامی.

ترتیب السعادات و منازل العلوم، کتابی است درباره درجات سعادت آدمی و نقش علوم به مفهوم یونانی و ارسطویی آن در ایصال انسان به نیکیختی. رسائلی که به همراه این کتاب فراهم آمده عبارت است از: رساله فی اللذات والآلام، که رساله ای است فلسفی درباره ماهیت لذت و الم. رساله فی ماهیه العدل، که کتابی است در پاسخ به سؤال ابوحیان توحیدی درباره ماهیت عدل. رساله فی الکیمیا، که اثری است در علم

رسالة شجرة الطور في شرح آية النور، اثری است موجز در تفسیر آیه «الله نور السموات والارض ...» .

رسالة شرح قصيدة لاميه، سروده های مؤلف در مناقب حضرت امير المؤمنين (ع) و شرح آن .

رسالة فوائد السماع، اثری است کوتاه در فواید شنیدن صوت حسن با استناد به روایات و اقوال بزرگان و تحلیل و نقد نظرات آنان .

رسالة مذاكرات في المحاضرات، اثری است در محاسن کلام، علم مناظره و محاوره و شرایط آن .

رسالة مرآة الله في شرح آية «شهد الله ...»، اثری است موجز در تفسیر آیه «شهد الله انه لا اله الا هو» .

رسالة واقعات بين ايران و هند، اثری است تحقیقی که به شرح احوال برخی بزرگان ایران و هند و رخدادهای سیاسی و تاریخی آن دوران می پردازد . این رسائل هم اکنون در مرحله حروفچینی است .

۱۲- رسائل همدار (فارسی)، محمد بن محمود همدار (ق ۱۱)، تصحیح محمد حسین اکبری .

این مجموعه شامل رسائل ذیل است :

رسالة اشراق النيرين، اثری است عرفانی در بیان کیفیت ادراك انسانی و اثبات توحید به ادله وجدانی و تطابق آفاق و انفس .

رسالة الف الانسانية، تفسیری موجز و عرفانی است بر دو سورة مبارکه ضحی و انشراح .

رسالة توحيد، اثری است موجز در اثبات باری به شیوه عرفانی .

رسالة توحيد، اثری است کوتاه در اثبات توحید به شیوه فلسفی .

رسالة دريتم، اثری است در بیان حقیقت و مدارج نفس و ارتباط آن با بدن .

رسالة ذوقيات عقلی و معقولات ذوقی، اثری است مختصر در بیان برخی از مبادی فلسفی به شیوه عرفانی و تبیین برخی مسائل عرفانی به شیوه عقلانی .

رسالة رقائق الحقائق، اثری است فلسفی که به صورت تحلیلی به بررسی مهمترین مسائل وجود می پردازد . این رسائل هم اکنون در حال چاپ است .

۱۳- رسائل علیقلی بن قراچغای خان (۱) (فارسی)، علیقلی قراچغای خان (ق ۱۱)، تصحیح محمد اکوان و علیرضا مختارپور .

این رسائل شامل مجموعه ذیل است :

رسالة علم اجمالی و تفصیلی واجب تعالی و عقول و نفوس، اثری است در بیان آرای حکما درباره علم اجمالی و تفصیلی واجب و علم عقول قادسه و نفوس ناطقه فلکیه و انسانیه .

رسالة حدودات و قانونات، رساله ای است موجز درباره

کیمیا که مصنف تحت تأثیر آرای زکریای رازی به آن پرداخته است . رساله فی النفس والعقل، که اثری است در پاسخ به پرسشهای پیرامون نفس و عقل و دفع اعتراضها و شکوک که در مورد جوهر بسیط وارد شده است . این رسائل هم اکنون در مرحله حروفچینی است .

۶- تاریخ احوال حزین، یا سوانح عمری، یا سفرنامه (فارسی)، حزین لاهیجی (ق ۱۲)، تصحیح علی دوانی .

مصنف در این اثر به شرح زندگانی خود و وقایعی که در طی حیاتش به وقوع پیوسته است، می پردازد . اشتغال این اثر بر ترجمه احوال امرا، اعیان، علما و شعرای معاصرش ارزش خاصی بدان بخشیده است . این کتاب اینک در حال نمونه خوانی می باشد .

۷- تذکرة نشتر عشق (فارسی)، حسینقلی خان عظیم آبادی، تصحیح دکتر سید کمال حاج سید جوادی .

شرح حالی است از شاعرانی که به زبان فارسی درباره عشق شعر سروده اند، به همراه نمونه ای از اشعارشان . این اثر اینک در حال حروفچینی است .

۸- تفسیر الائمة لهدایة الامة (فارسی)، محمد رضا بن عبدالحسین نصیری طوسی (ق ۱۱)، تصحیح دفتر نشر میراث مکتوب .

تفسیر بسیار مفصلی است که با روش روایی به ترجمه و تفسیر روایات و آیات می پردازد . این اثر اکنون در حال استنساخ است .

۹- جواهر التفسیر لتحفة الامیر (فارسی)، ملاحسین بن هلی کاشفی سبزواری (ق ۹)، تصحیح دفتر نشر میراث مکتوب .

از تفاسیر مهمی است که علاوه بر تفسیر در ضمن چهار اصل به علوم قرآنی نیز می پردازد . این اثر اکنون در مرحله استنساخ است .

۱۰- ذخیرة القيامة در ترجمه منهاج الکرامه (فارسی)، علامه حلّی (ق ۸)، تصحیح عبدالله نورانی .

ترجمه ای است از کتاب منهاج الکرامه علامه حلّی در بیان نظرات شیعه پیرامون فضایل و مناقب ائمه اطهار (ع)، خصوصاً حضرت امیر مؤمنان (ع)، با استناد به آیات و روایات . این اثر در مرحله استنساخ است .

۱۱- رسائل حزین (فارسی)، حزین لاهیجی (ق ۱۲)، تصحیح دفتر نشر میراث مکتوب .

این رسائل شامل مجموعه ذیل است :

رسالة اوزان و مقادیر، اثری است در بیان اوزان، مقادیر و نصابهای شرعی .

رسالة بشارات نبوی، اثری است در بیان بشارتهای موجود در کتابهای عهد عتیق و جدید بر ظهور حضرت محمد (ص) .

رسالة خواص الحیوان، اثری است در اصناف، ویژگیها و شیوه های تربیت اسب .

تعاریف و قوانین فلسفی .

رسالة مرآة الوجود والماهية، اثری است درباره یکی از مهمترین مباحث فلسفی، یعنی وجود و ماهیت. این رسائل هم اکنون در حال نمونه خوانی است.

۱۴- رسائل فارسی حسن لاهیجی (فارسی)، حسن بن عبدالرزاق لاهیجی (ق ۱۲)، تصحیح علی صدرائی نیا.

این رسائل شامل مجموعه ذیل است:

رسالة آئینه حکمت، اثری است در حکمت که بخش نخستین آن در مبادی حکمت، بخش دوم آن در الهیات بالمعنی الاخص و بخش پایانی آن در اخبار ائمه (ع) و اقوال علما در مدح و فضل حکمت و حکماست.

رسالة اصول الدین، اثری است استدلالی در بیان اصول و عقاید دینی، معروف به اصول خمسة.

رسالة تزکیة الصلحبه یا تألیف المحبه، کتابی است در بیان مذمت و احکام غیبت.

رسالة تحفة المسافر، اختصاری است از کتاب شریف جمال الصالحین در موضوع دعا.

رسالة درمکنون، اثری است موجز در اثبات امامت امیرالمؤمنین علی (ع) و پاسخ به این شبهه که اگر حضرت علی (ع) قیام نکرد، چرا امام حسین (ع) چنین کرد.

رسالة سرمخزون، اثری است کلامی درباره موضوع رجعت.
رسالة منتخب شمع یقین یا آئینه دین، رساله ای است موجز در علم کلام.

رسالة هدایة المسافر، اثری است که مصنف در آن به بیان وظایف مسافر در مورد اقسام سفر، قصر، اتمام و احکام متعلق به نماز و روزه پرداخته است. این رسائل هم اکنون در مرحله لیتوگرافی است.

۱۵- رسائل فاضل هندی (فارسی)، فاضل هندی (ق ۱۲)، تصحیح عبدالله نورانی.

این رسائل شامل مجموعه ذیل است:

رسالة بینش غرض و آفرینش، مختصری است در علم کلام که مصنف در بخش امامت به تحلیل ادله عامه پرداخته است.

رسالة چهار آئینه، اثری است کلامی درباره توحید باری و امامت.
رسالة حکمت خاقانیه، اثری است فلسفی شامل الهیات، طبیعیات و منطق. این رسائل در مرحله حروفچینی است.

۱۶- رسائل قاضی سعید قمی (هرمی)، محمد بن محمد مفید (قاضی سعید قمی) (ق ۱۲)، تصحیح رضوان هبللی.

این رسائل شامل مجموعه ذیل است:

رسالة مرآة الأسرار، اثری است در بیان ربط حادث به قدیم

و بحث از اصل حدوث عالم.

رسالة النضجات الالهية و خواطر الالهامة، اثری است در تبیین و اثبات اصالت ماهیت و رد اصالت وجود و سایر مباحث درباره وجود و ماهیت.

رسالة الأنوار القدسية، اثری است در تبیین حقیقت هیولا، صورت و نفس.

رسالة المقصد الأسنى، اثری است در بیان ماهیت حرکت و وجود آن.

رسالة الحدیقة الوردیه، اثری است درباره مسأله معراج.

رسالة البرهان القاطع و النور الساطع، ترجمه عربی است بر رساله وجود ملا رجبعلی تبریزی (استاد مصنف) که درباره مباحث مربوط به وجود نگاشته شده است.

رسالة الطلائع و البوارق، مفصلترین و عمیقترین این رسائل است که درباره این مسأله که «هر حقیقتی صورتی دارد و بهترین صور، صورت انسانی است»، به رشته تحریر درآمده است. این رسائل اینک در حال نمونه خوانی است.

۱۷- رسائل ملا علی نوری (فارسی و هریمی)، علی بن جمشید نوری اصفهانی (ق ۱۳)، تصحیح حامد ناجی اصفهانی.

رسائل فارسی این مجموعه عبارت است از:

رسالة امامت، گفتاری است کوتاه در تحلیل مسأله امامت از دیدگاه کلام و عرفان.

رسالة اجویة المسائل، پاسخی است به بیش از سی پرسش در زمینه معارف اسلامی، بویژه تحلیل مسائل کلامی همچون علم امام و تجرد روح که بیشتر این پرسشها توسط اصولی بزرگ، میرزای قمی طرح شده است.

رسالة شرح مثنوی معنوی، شرح منظوم بیست و پنج بیت از مثنوی مولوی است. مصنف هر بیت را با پنج بیت شرح کرده و به استقبال آن رفته است.

رسائل عربی این مجموعه عبارت است از:

رسالة الریمة النورية فی قاعدة بسیط الحقیقة، رساله نفیسی است در تشریح قاعدة «بسط الحقیقة کل الأشياء». رساله شرح حدیث زینب عطاره، از مفصلترین نگاهته های مصنف است که در شرح حدیث زینب عطاره در بیان معرفت عوالم غیر مادی به رشته تحریر درآمده و حاوی مسائل دقیق عرفانی و شرح احادیث نیز می باشد.

رسالة شرح حدیث نورانیت، اثری است در تحلیل و شرح حدیث فوق که در جوامع خاص روایی، چون مشارق انوار الیقین برسی، آمده است. رساله یاد شده بیانگر مسأله امامت و سر ولایت است.

رسالة شرح حدیث «هل رأيت رجلاً في الدنيا ...». این اثر به بررسی حدیث مفصل فوق پرداخته که در پاره‌ای از متون روایی آمده است.

رسالة السراج المنير في الكشف عن وحدانية الكبرى، اثری است مفصل در تفسیر سوره توحید با نگرشی عرفانی-عقلی. این رسائل اینک در حال حروفچینی است.

۱۸- رسالة عين الحياة والعروة الوثقى (هری)، شیخ بهائی (ق ۱۲)، تصحیح اکبر ایرانی.

مرحوم شیخ بهایی (ره) پس از اتمام کتاب شریف العروة الوثقی، که بتفصیل در تفسیر سوره حمد نوشته شده است، به نگارش این تفسیر همت گماشت. بنای وی بر این بوده که تمام قرآن را به روش ادبی، نقلی و نظری به نحو اجمال تفسیر نماید که موفق به انجام آن نشد و تنها تا پایان آیه ۳۵ سوره آل عمران را به رشته تحریر درآورد. حروفچینی کتاب العروة الوثقی به اتمام رسیده و رساله عين الحياة در حال تصحیح و تحشیه می باشد.

۱۹- رسالة نور العيون (فارسی)، محمد بن منصور یمانی (ق ۵)، تصحیح دفتر نشر میراث مکتوب.

ترجمه ای است از کتاب حنین بن اسحاق در ده مقاله که به روزگار المقتدی بامر الله و به دستور ملکشاه سلجوقی به سال ۴۸۰ ق در علم چشم پزشکی به رشته تحریر درآمده است. این اثر هم اکنون در مرحله استنساخ است.

۲۰- رساله تأویل الآيات (هری)، شیخ بهائی (ق ۱۲)، تصحیح دفتر نشر میراث مکتوب.

این رساله، تفسیری است عرفانی و بسیار باارزش به لسان اهل ذوق و هماهنگ با نظم قرآن. مصنف در این کتاب از تفسیر مطالب تکراری، مشابه و آیاتی که به گمان او قابل تأویل نبوده یا نیاز به تأویل نداشته اند، احتراز کرده است. این اثر اکنون در مرحله استنساخ و تصحیح است.

۲۱- شافع حشر (فارسی)، محمد بن منصور دشتکی (ق ۱۱-۱۰)، تصحیح اکبر ایرانی.

تفسیری است بر سوره حشر مستند بر اقوال مفسران، آرای عرفا، روایات و اشعار عرب. این کتاب در حال حاضر در حال تصحیح است.

۲۲- فتح السبل والالاغاثه (فارسی)، حزین لاهیجی (ق ۱۲)، تصحیح ناصر باقری بیدهندی.

فتح السبل، اثری است کلامی که به بررسی نظریات موافق و مخالف در باب امامت می پردازد. این کتاب اکنون در حال نمونه خوانی دوم است و تا پایان مردادماه ۷۵ منتشر خواهد شد.

۲۳- فتوح المؤمنین (فارسی)، فتح الله بن عزیز الله ایادی (ق ۱۰)،

تصحیح دکتر محمود فاضل یزدی مطلق.

کتابی است در باب اخلاق با استناد به آیات و روایات شیعه و حکایات و اشعار فارسی. تصحیح و مقابله این اثر رو به اتمام است.

۲۴- کیمیای سعادت (فارسی)، ابوعلی مسکویه (ق ۵)، ترجمه ابوطالب محمد بن ابوالقاسم (ق ۱۳)، تصحیح دکتر ابوالقاسم امامی.

این کتاب ترجمه روان و شیوایی است از طهارة الأعراف ابن مسکویه در علم اخلاق و حکمت عملی. مترجم خود را از شاگردان شیخ مرتضی انصاری معرفی می کند و توضیحات خود را در داخل متن با جمله «مترجم می گوید» می آورد. این اثر اکنون در مرحله لیتوگرافی است.

۲۵- عقل و عشق یا مناظرات خمس (فارسی)، صائن الدین بن ترکیه (ق ۹)، تصحیح اکرم جودی نعمتی.

این اثر بیش از هر رساله دیگر مؤلف، شامل ارزیابیهای او نسبت به عقل آدمی است. مؤلف این رساله را در غالب داستانی دلنشین و متأثر از داستانهای رمزی ابن سینا و بخصوص سهروردی نگاشته است. این اثر اکنون در مرحله لیتوگرافی است.

۲۶- یوسفیه (فارسی)، محمد هادی بن ابوالحسین شریف نائینی (ق ۱۳)، تصحیح دفتر نشر میراث مکتوب.

این کتاب با نثر ادبی روان و ضمن آیات و روایات، تاریخ انبیا و اولیا، اشعار و حکمتها، به مقایسه حادثه خونبار کربلا حسینی با ماجرای حضرت یوسف (ع) می پردازد. این اثر اکنون در مرحله استنساخ است.

۲۷- تذکرة الشعراء، محمد مطربی سمرقندی (تألیف سال ۱۰۱۳ هـ. ق)، به کوشش اصغر جانفداه و علی رفیعی علامرودشتی.

شامل شرح حال ۳۴۳ شاعر دو قرن نهم و دهم و نیز برخی از شعرای ماوراءالنهر است.

۲۸- تقویم التواریخ، حاجی خلیفه، به کوشش میرهاشم محدث.

تقویم وقایع تاریخی از حضرت آدم (ع) تا قرن یازدهم است.

۲۹- مجمل رشوند، دکتر منوچهر ستوده و عنایت الله مجیدی.

شرح وقایع تاریخی مربوط به سالهای ۱۲۷۱-۱۲۷۶ مربوط به منطقه رودبار و الموت است.

۳۰- مفاتیح الاسرار شهرستانی، تفسیر سوره حمد و بقره، تصحیح دکتر محمد علی آذرشب (در سه مجلد).

